OVER ARMOEDE EN WERKHUIZEN.

Even als in de laatste jaren, (zie vorigen jaargang p. 65. sq.) toont de Armen-Statistiek van Engeland ook voor het laatstverloopen jaar een doorgaande vermindering in het getal der bedeeiden.

Indien men het totaal der armen van alle klassen neemt, (de valide en de niet valide bij elkaar), zoowel in als buiten de werkhuizen, — dan bevindt men voor Engeland en Wallis (op eene bevolking van 17,927,609 zielen, volgens den census van 1851):

op 1 ^o Jan. 1852	835,360	bedeelden.
» » » 1853	799,443	»
Vermindering	35,917,	of circa 4 $\frac{1}{2}$ pCt.

Het getal der volwassene personen van gezonden lijve (*able bodied poor*) welke openbaren onderstand genieten, zoowel in als buiten de werkhuizen, was:

op 1 Januarij 1852	137,318	
» 1 Januarij 1853	126,220	
Vermindering	11,098,	of circa 8 pCt.

Van jaar tot jaar ziet men alzoo, in de negen laatste halfjarige verslagen van den Raad voor het Armwezen, het pauperisme afnemen. — 1° Januarij 1852 toonde reeds een minder van ca. 150,000 op de armen van alle klassen, in vergelijking met het getal van 1849; zoodat men, met de aanwinsten van het laatste jaar 1852 er bij gerekend, thans eene vermindering bekomt van 184,142, tegenover 1849, of circa 20 pCt.

De ware toets van de hoegrootheid van het pauperisme, als maatschappelijke kwaal, is echter voornamelijk te vinden in het getal der tot arbeid geschikte armen die bedeed zijn geworden; en wanneer men nu die cijfers met die van eenige jaren geleden vergelijkt, komt men tot deze uitkomst.

Getal der tot arbeid geschikte personen, in het genot
van onderstand (zoo in als buiten de werkhuizen).

op 1 Januarij 1849	201,644
» 1 Januarij 1853	126,220
Vermindering	82,579 of circa 41 pCt.

Voorwaar eene merkwaardige uitkomst.

De vier eerste jaren van Vrijen Handel en goedkoope levensmiddelen toonen dus reeds als hunne vrucht eene vermindering van $\frac{2}{3}$ der tot arbeid geschikte behoeftigen.

Tachtig duizend volwassen menschen die op 1° Januarij 1849 nog hun levensonderhoud uit de algemeene gelden moesten ontvangen, waren op 1 Januarij 1853 onafhankelijke menschen geworden, en vinden thans hun bestaan in de vrije nijverheid. De kosten die zij door hun onvruchtbaar verbruik aan de maatschappij veroorzaakten, worden niet meer gevorderd: integendeel, in plaats van den algemeenen rijkdom te verminderen, vermeederen zij dien thans door hunnen arbeid, en daarbij ook de rijksinkomsten, door het aandeel dat zij in de belastingen dragen.

Hoe groot echter de geldelijke voordeelen van deze vermindering der valide armen reeds mogen zijn, de zedelijke voordeelen zijn nog grooter. Vooreerst is het voor deze tachtig duizend personen zelf van niet weinig belang, dat zij thans uit een toestand van lage afhankelijkheid zijn opgeheven. Dat treurige dwangmiddel, het werkhuis, het verpligte verblijf in de gemeente van onderstand, en het toezigt der armen-opzieners, dat alles missen zij thans, en zij hebben dat verruild voor vrijheid van verblijf en personen, en voor voldoende dagloonen, op eerlijke wijze gewonnen; dat alles is groote winst voor die personen zelve; maar voor de maatschappij is er nog meer voordeel; men bedenke toch dat elk jaar dezer armen een vruchtbare bron van verder pauperisme zou geweest zijn, en alzoo is er, door hunne opname onder de onafhankelijke arbeiders, tevens een oorzaak van toekomstige armoede opgeheven. — Buitendien kan men aannemen, hetgeen meer dan eens bewezen is, — dat pauperisme en misdaad in vele opzigten te zamen gaan, en dat, naar mate de armoede vermindert, ook de vergrijpen minder worden. — Uit al die opzigten alzoo is deze verandering, in vier jaren tijds, van tachtig duizend bedeeden in tachtig duizend onafhankelijke arbeiders, een der schoonste feiten welke de geschiedenis van een volk kan opleveren.

Nog veel merkwaardiger is de verandering die men voor de drie à vier laatste jaren ontwaart in het zoo lang geteisterde Ierland.

Dien weldadigen en bijna plotselingen ommekeer meenen wij veilig te mogen toeschrijven aan de samenwerking van verscheiden oorzaken, doch hoofdzakelijk aan deze:

- a. het beginsel van geheel vrijen handel en lagen prijs van eerste levensbehoeften.
- b. de steeds toenemende landverhuizingen.
- c. de algemeene toepassing van het stelsel der werkhuizen, hetwelk men eerst onlangs in Ierland heeft ingevoerd, huiverig, vóór dien tijd, om het kostbare middel aantewenden, eer men daaromtrent, door de werking in Engeland zelf, meerdere ondervinding had verkregen.

Het Parlements-stuk over het armwezen geeft thans het navolgende overzicht aangaande Ierland.

		Bedeelden in de Werk- huizen aan- wezig.	Bedeelden buiten de Werkhui- zen.	Totaal Bedeelden.	
Eerste	zaturd. in Jan. 1849	185,184	423,355	608,539	
"	" " " 1850	203,320	104,650	307,970	mind.ca. 50 pCt.
"	" " " 1851	206,468	2,719	209,187	" 30 "
"	" " " 1852	168,248	2,170	170,418	" 20 "
"	" " " 1853	138,764	3,058	141,822	" 16 "

Eene vermindering, sedert 1848, van ongeveer 76 pCt.

Ongetwijfeld heeft de emigratie vooral tot deze vermindering der armen-bevolking in Ierland veel bijgedragen, daar er jaarlijks meer dan 200,000 Ieren over zee getrokken zijn, om in Noord-Amerika een bestaan te vinden: — doch dit vermindert niets aan het feit »vermindering van pauperisme,» want 1°. die landverhuizers waren op verre na niet alle bedeelden, en 2°. hoe de armen tot onafhankelijkheid kwamen, doet minder ter zake. De hoofdzaak is dat de duizende en honderdduizende ongelukkigen vroeger in ellende waren, terwijl zij thans in onafhankelijkheid een bestaan vinden, 't zij in Europa, 't zij over de zee. — Of zou men willen beweren, dat de uitgetrokken personen nu wellicht op andere plaatsen gebrek lijden, en dat de armoede alzo slechts *verplaatst*, maar niet *gezezen* is, — dan wordt zulks weersproken door de overweging a. dat de Exodus steeds vrijwillig ging, b. dat zij meer en meer toenam, naarmate de vroeger weggetrokkenen tijding aan hunne achtergebleven betrekkingen zonden, om ook hen over te halen; en vooral ook c. door dit merkwaardig verschijnsel, dat die menigte Ieren, die in hun vaderland luide bedeelden waren, in den tijd van een jaar verscheiden millioenen guldens overstuurden, het opgespaarde van hunne

Amerikaansche dagloonen, om daarmede hunne nagebleven betrekkingen te doen overkomen. — Het groote keerpunt in de proverbiale rampen van Ierland schijnt dus gekomen. — Engelsch kapitaal vloeit thans daarhenen, en de mededinging naar dagloonen minder geworden zijnde, verbetert de toestand der overgebleven Ieren; die groote verbetering nu, na zooveel jaren van rampen, moet zeker grootelijks worden toegeschreven aan het krachtig ingevoerde werkhuizen-sijsteem. Eerst zeer laat, zoo als wij zeiden, heeft men het in Ierland algemeen durven invoeren, maar ook eerst van toen af had men een prikkel die krachtig genoeg werkte, om het gezonken er vadsig geworden aardappelen-volk in vollen ernst de baan der nijverheid te doen opzoeken. — Hoezeer dit gelukt is, bewijzen de cijfers der toenemende emigratie en der verminderde bedeeeling, terwijl de cijfers van de bedeeden in de werkhuizen, afzonderlijk vergeleken, niet lager, en zelfs hooger zijn dan vroeger, in de ergste jaren van hongersnood.

Nadat wij aldus in deze cijfers een korte schets van de laatste jaren hebben gezien, zal men des te beter eenige opmerkingen kunnen volgen, welke wij hier ter plaatse nog willen mededeelen. —

Het Tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek, Deel VIII. 2^e. stuk, bevat (pag. 196 en volg.) een betoog over het stelsel der Armen-Werkhuizen in het algemeen, in welk betoog de uitwerking van dat systeem, voornamelijk met het oog op Engeland, wordt overwogen.

De schrijver komt tot eene nadeelige conclusie. Een zijner stellingen is: *De werkhuizen hebben de strekking, om het getal armen aanhoudend te vermeerderen*; en ter bevestiging dier stelling, vinden wij aldaar (pag. 210) de navolgende statistiek aangehaald, als bewijs dat de ondervinding van Engeland die stelling volkomen zou hebben bewaarheid. —

Jaar.	Personen, in de werkhuizen onderhouden.	Uitgaven.	Personen, bedoeld buiten de werkhuizen.	Uitgaven.
1840	169,232	£ 808,151	1,030,297	£ 2,931,263
1841	192,106	» 890,883	1,106,942	» 2,990,330
1842	222,642	» 934,158	1,204,545	» 3,090,884
1843	238,560	» 958,057	1,300,930	» 3,321,508

»Deze Statistiek,» vervolgt de schrijver, »is welsprekend door hare duidelijkheid,» en hij verwijst nu verder op »de ondervinding,» als getuigende deze tegen elke opname van werkhuizen in het thans in Nederland voorgedragen wetsontwerp.

Indien het artikel waarin deze tabel voorkomt, in 1844 geschreven was, dan zoude men die zeker als argument kunnen aanvoeren, en dan zoude dat klimmend cijfer der bedeelden, bij gemis aan meerderen grond van beoordeeling, zeker een krachtigen steun aan een bestrijder van het werkhuizen-systeem kunnen opleveren; — doch het nummer van het Tijdschrift, waarin de tabel wordt aangehaald, is A^o. 1852, en dan vraagt men reeds dadelijk: »Waarom niet verder voortgegaan?» Waarom die leerzame statistiek niet verder medegedeeld?» Het ontbrekende vullen wij hier aan met de officieele cijfers der verschillende Parlement-stukken.

De statistiek, waarop de uitspraak gegrond was, eindigt met het jaar 1843, juist met het tijdstip, waarop weer vermindering zichtbaar wordt.

Het staatje vervolgende bekomt men :

	Bedeelden in Werkhuizen.	Bedeelden buiten de Werkhuizen.	Totaal Bedeelden,
1843.	238,560	1,300,930	1,539,490
1844.	230,818	1,246,743	1,477,561
1845.	215,325	1,255,645	1,470,970
1846.	200,270	1,131,819	1,332,089

Nu komen de buitengewoon ongunstige jaren van 1847 en 1848 (respectively met 265,037 en 265,140 in de werkhuizen, en 1,456,813 en 1,361,061 buiten de werkhuizen), maar ook onmiddelijk na dat erkende tijdstip van uitzondering, begint wederom eene bepaalde en veel sterker toenemende daling dan te voren.

Totaal van alle personen in het genot van onderstand,
(zoo in als buiten der Werkhuizen.)

(*) op 1 ^o Julij 1848	893,000	
» 1 ^o Jan. 1849		987,966
» 1 ^o Julij 1849	885,737	
» 1 ^o Jan. 1850		924,672
» 1 ^o Julij 1850	831,780	
» 1 ^o Jan. 1851		862,749
» 1 ^o Julij 1851	813,089	
» 1 ^o Jan. 1852		835,360
vermind. sedert 1848 ca. 11 pCt » 1 ^o Julij 1852	796,234	
vermind. sedert 1848 ca. 20 pCt. » 1 ^o Jan. 1853		799,443.

(*) Deze tabellen vereischen eenige woorden toelichting. Van het jaar

Of wil men den nog juister maatstaf, enkel van de valide armen.

Totaal der valide armen in het genot van onderstand, zoo in als buiten der Werkhuizen.			
op 1 ^o Julij 1848	166,828		
» 1 ^o Jan. 1849		201,644	
» 1 ^o Julij 1849	158,384		
» 1 ^o Jan. 1850		170,502	
» 1 ^o Julij 1850	139,112		
» 1 ^o Jan. 1851		154,000	
» 1 ^o Julij 1851	131,209		
» 1 ^o Jan. 1852		137,318	
vermind. sedert 1848 ca. 25 pCt. » 1 ^o Julij 1852	124,221		
» » » » 38 » » 1 ^o Jan. 1853		126,220	

Nu meenen wij op onze beurt te mogen zeggen: deze statistiek is welsprekend door hare duidelijkheid.

De ondervinding A^o. 1844, waarop het tijdschrift zijn veroordeeling grondt, wordt dus merkelyk aangevuld door de ondervinding A^o. 1853.

Wanneer men dezen loop van het armwezen in Engeland, thans gedurende eenige jaren achtereen, onpartijdig overziet, dan bevindt men dat die weldadige verandering geschiedde: 1° onder het beginsel van zuivere staats-armenzorg; en 2° onder de werking van het beginsel, om aan de valide armen althans, alleen onderhoud tegen

1848 af heeft men eene andere wijze van telling aangenomen. Voor dien tijd gaf men op het totale cijfer van allen, die in het jaar bedeed waren geworden. — Even als bij ons, gaf dit over de armbesturen van meer dan 15 millioen menschen dikwijls verwarring, vergissingen, enz. Men heeft dus later bepaald, dat men jaarlijks op bepaalde dagen (1° Januarij en 1° Julij) eene telling van bedeeden zou houden. — Dit geeft grooter naauwkeurigheid: wel is het waar, dat men alzoo nog niet weet, hoeveel armen er in een geheel jaar bedeed zijn (en men kan dus veilig aannemen, dat de cijfers van dit staatje, zelfs die der winter-datums, iets lager zijn dan het werkelijk getal der bedeeden); doch het groote voordeel van deze wijze van telling ligt hierin, dat men een veel juister maatstaf heeft van het eene jaar op het andere, en hierom dan ook is dit overzigt der 5 jaren van veel gewigt. — Een volkomen juiste vergelijking in het getal armen vóór en na 1848 kan men dus niet maken; doch dit behoeft ook niet, zoodra men een juiste maatstaf heeft, om van het standpunt 1848 af, vaste berekening van jaar tot jaar te maken.

arbeid te verschaffen; — met de officieele cijfers der armen-statistiek voor oogen zal men aan die regels een goede uitwerking in gemoede niet kunnen ontzeggen; en zoo men al, met ons, die vermindering der armoede niet alleenlijk toeschrijft aan de armenwetten, maar voornamelijk aan de geheele inrigting der staats-huishouding, waarvan de armenwetten een gedeelte uitmaken, — dan vindt men ten minste in deze officieele cijfers over eene reeks van jaren loopende, de stelligste wederlegging van het beweren, dat alle systeem van staats-armenzorg reeds onmiddellijk vermeerdering van pauperisme met zich voert, een beweren dat men maar al te dikwijls hoort uitspreken. — Zoo is het, ja, wanneer de staat ondoelmatige regels van armenzorg stelt en ten uitvoer legt: — alles wat de staat verrigt, geschiedt op zoo uitgebreide schaal, met zulke magtige hefboomen, en door personen die persoonlijk geen sterk belang bij het welgelukken hebben, — dat een slechte rigting in die maatregelen ook spoedig tot zeer groote afwijkingen geleidt, — en zoo had het vroegere systeem der Engelsche armenwetten, ook een systeem van bedeeeling uit algemeene gelden, maar zonder eenheid van beginsel, zonder de strenge voorwaarde van het werkhuis, gaandeweg tot de rampzaligste eindden gevoerd; — maar dan ligt de fout niet hierin, dat het de staat was, die armen bedeede: zij is hierin gelegen, dat de staat die armen op verkeerde wijze bedeede.

Men spreekt dikwijls over »een systeem van staats-armenzorg, of niet staats-armenzorg, alsof daarmede reeds de aard van een stelsel van armenzorg, ter veroordeeling of goedkeuring, ware aangeduid; — meermalen hebben wij gewezen op het onvolledige en scheeve van zoodanige zienswijze. Staatszorg »of niet staatszorg» is ongenoegzaam om een stelsel te beoordeelen, en dat zien wij klaarblijkelijk, o. a. hierin, dat men in Engeland wijd verschillende gevolgen ziet vóór 1834 en na dien tijd, ofschoon in beide perioden een zuiver systeem van staats-armenzorg was.

Als een ander bezwaar tegen de werkhuisen, vinden wij in het genoemde betoog de navolgende stelling:

De arbeid door de armen in de werkhuisen verrigt, is onvoldoende om de meerdere onkosten goed te maken."

Wat kan men ook verwachten van een arbeid door weerbarstige, onbekwame en luije handen verrigt? Wil men feiten, welnu, zij zijn gelegen in de geschiedenis van den ondergang van al de werkinrigtingen die hier te lande bestaan hebben. In andere landen was en is het hiermede niet anders. In den Economist 1852 leest men, (Nº. 3. pag.

68) „Sommige werkhuizen zijn zoodanig hulpeloos geworden, dat men arbeiders heeft moeten huren, om het werk in de werkhuizen te verrigten. De armenopzieners te Birmingham hebben zich tot het opperbestuur gerigt, met verzoek om een twintig tal onafhankelijke daglooners te mogen huren tot herstelling der wandelpaden in en rondom de inrigtingen, ook een twintigtal naaisters om het gewone naaiwerk in het huis te doen.”

Indien het doel der werkhuizen was, om met den arbeid der bedeeiden een winstgevende zaak te doen, dan voorzeker zoude men *dat* doel geheel gemist hebben, wanneer men daarvoor geen werkende armen heeft. — Doch dit heeft men ook nimmer met de gemelde werkhuizen beoogd. — Het onderhoud, dat onvermijdelijk is waar men stelen en bedelen wil verbieden, dat onderhoud moet zoo min mogelijk op aanlokkende voorwaarden gegeven worden: daarom tegen arbeid, en zwaren arbeid, daarom strenge tucht in de werkhuizen, afscheiding van echtgenooten, geen vergunning tot eigenlijke genietingen des levens. — Ziedaar den grondslag: alles wat kan, zooveel mogelijk op de baan der vrije nijverheid houden, en als nu een werkhuis na eenige jaren tijd het getal zijner inwoners ziet verminderen, en eindelijk zelfs geen personen heeft die het gewone huiswerk kunnen doen, zoodat zij daartoe anderen moeten huren, — welnu, dan is dit een bewijs dat zulk een werkhuis aan zijn doel beantwoordt, namelijk dat al de vroegere bewoners die dat werk deden, thans de vrije nijverheid verkozen hebben.

Het doel van het werkhuis is om allen van het onvermijdelijke staatsonderhoud af te houden, en dat schijnt hier juist voor alle valide armen gelukt te zijn. Dit »hulpeloos worden” van het werkhuis, is een bewijs dat het middel goed werkt. En wij begrijpen inderdaad niet hoe de Schrijver in het Tijdschrift van Staathuishoudkunde dezen welbekenden grondslag der werkhuizen kan voorbijzien, dat hij het verminderen der daarin zijnde valide bedeeiden, als een argument er tegen aanvoert. Een sterker argument ten voordeele dier beginselen zou inderdaad moeilijk te vinden zijn. Vele voorbeelden van diergelijken aard hebben zich dan ook in den loop van 1852 voorgedaan — diegenen onzer lezers die in de gelegenheid zijn den Engelschen Economist te raadplegen, verwijzen wij onder anderen naar pag. 1013, 1043, 1071, 1098 van dien jaargang — daar ziet men op veel plaatsen, en niet alleen te Birmingham, datzelfde verschijnsel, onmagt der werkhuizen om door middel zijner bewoners het gewone huiswerk etc. te verrigten —

dat is, met andere woorden, volslagen afwezigheid van valide armen, en grooter bewijs van afnemend pauperisme is moeilijk te vinden. Die ontvolking van sommige werkhuizen hangt zamen met de meerdere vraag naar werklieden, gaandeweg sedert 1849 zichtbaar. — Een grooter vraag en rijzing van dagloonen, veroorzaakt, en door den vooruitgang van den landbouw sedert de afschaffing der graanwetten, en door de uitbreiding van scheepvaart en alle industriën sedert de afschaffing der scheepvaart-wetten en differentieele koloniale regten op timmerhout, op suiker enz. (*) in een woord, zij hangt zamen met den geheelen ruimeren toestand waarin de vrijgevege wetgeving het land gebragt heeft.

Men moet dus het laatste bedrijf van het gewigtig schouwspel dat Englands nijverheid in de 19^e eeuw aanbiedt, niet voorbijzien. — De ontknooping sedert 1849, de vreedzame oplossing van zooveel teedere vraagstukken die men met angst te gemoet zag, zet gaandeweg de kroon op het gansche werk, door HUSKISSON begonnen, door COBDEN, PEEL en RUSSELL voltoerd.

Maar dat alles, dat gewigtigste oogenblik bij die geheele arbeids-geschiedenis, is nog zoo kort geleden, en wordt zoo ligt voorbijgezien. En zoo blijft men nog te veel aan dat kenteeken der vorige jaren hangen: men meent dat Engeland nog altijd zijn grootste struikelblok in een ongeneeslijk pauperisme heeft. Zeggen wij hierover nog even ons gevoelen.

Engeland en Ierland hebben zeker rampzalige tijden moeten doorstaan, en indien men de enquêtes en de menigvuldige waarnemingen over die landen nagaat, dan bevindt men indedaad zoodanige voorbeelden van ontbering en ellende, dat men onwillekeurig de hoop, maar helaas, de ijdele hoop voelt opkomen, dat zulke tafereelen overdreven mogten zijn; — maar wanneer bevindt men voornamelijk die rampen? Of wel in de tijden van ongehoorde hongersnood, toen Ierlands bevolking dagelijks bij duizenden omkwam, toen het in een jaar een millioen zijner bevolking verloor; — of wel in dat geheele tijdvak van een dertigtal jaren na de vrede van 1815, toen Englands industrie, koortsachtig toenemende, nog in een' kunstmatigen toestand was, die de vrije ontwikkeling van al zijne deelen belette. — Bovenmatige groei in eenige leden van het ligchaam, en daardoor des te meer knelling op andere punten.

Dat tijdstip is voor altijd voorbij, en nu wordt het ook tijd,

(*) Zie Econ. 1852. pag. 101. volg.

voor elkeen die aandachtig zijnen tijd bestudeert, om niet langer de vorige begrippen als altijd normaal aan Engeland te beschouwen.

Gaandeweg is Englands pauperisme een soort van spreekwoord geworden; dit stelt men tot grondslag: men weet daarbij, dat Engeland het beginsel van staats-armenzorg huldigt, — en dat is voor velen genoeg om alle staats-armenzorg, — ja, wat meer zegt, alle toezigt van staatswege op het beheer der armbesturen, alle inlichtingen zelfs omtrent den toestand van het armwezen, van regeringswege gevorderd, onvoorwaardelijk te veroordeelen. — »Wat?» roept men: »Bemoeijenissen van den staat met het armwezen? Daarmede zijn wij verloren! Zie Engeland!»

Ja! Zie Engeland, maar zie het vooral goed. — Zie Engeland, niet vóór 1834, met een bovenmatigen groei in bepaalde takken van nijverheid aan de eene zijde, een wedstrijd van groote kapitalen in een kunstmatig afgesloten terrein, een groote bevolking, en kunstmatig duur brood; en bij dat alles een mild en onge-regeld uitreiken van aalmoezen uit de algemeene gelden; ook nog niet Engeland in de daarop volgende jaren, wel is waar met een beter geregeld armen-systeem, maar nog zonder die voor-deelen voor alle soorten en alle gedeelten van arbeid, door de her-vorming van PEEL, COBDEN en RUSSELL teweeggebracht: — maar Engeland van het oogenblik af, dat het, eindelijk door die menig-vuldige rampen en door eigen schade geleerd, den waren, een-voudigen weg erkende, en voortaan deze regelen stelde als grond-wet zijner huishouding.

1°. *Gelijke vrijheid van den arbeid voor allen*, maar daarbij dan ook:

2°. *natuurlijken prijs en vrijen aanvoer van alle noodzakelijke levens-middelen, daar zij voor elken arbeid grondstof zijn*; en tevens, nu de middelen tot bestaan door eigen arbeid voor iedereen openstaan,

3°. *een afschrikkenden toestand voor alle bestaan zonder eigen arbeid*.

Vroeger had men ook reeds dezen laatsten regel gesteld, maar dezen laatsten alléén. — Het komt thans ongeveer hierop neder:

Afschaffing van alle protectie: *Besta door eigen krachten*.

Het (onvermijdelijke) onderhoud der armen zoo min mogelijk aan-lokkend gemaakt: *Besta door eigen krachten*.

Die twee regels drukken zeer in het algemeen den toestand uit, waarin de staat in Engeland zich tegenover zijn ingezetenen be-vindt. — Men ziet, zij vormen één geheel: de goede weg ver-ruimd en toegankelijk; het slechte pad met doornen belegd. Deze twee zaken moeten zamengaan, — en eerst sedert 1846 is het ge-heel van de staatsinrigting in werkelijkheid op die gezamenlijke

grondslagen ingerigt geworden, — maar ook van dat oogenblik af dagteekent voortdurend, — jaar op jaar en week op week, vermeerdering van welvaart en vermindering van pauperisme, zoo als wij daarvan in de boven aangehaalde cijfers een summier overzicht verkregen.

Wij weten zeer wel dat men zich door deze voordeelige jaren (die in alle opzichten, voor handel, vrachtwagen enz. ook voor andere landen zoo bijzonder gunstig zijn geweest), niet moeten laten wegslepen, en vooral niet zooverre, om dat alles aan het werkhuisensysteem toe te schrijven. Ook kunnen er jaren van reactie voor de vrachtwagen, voor de ruime handelsvragen, voor de goud-ontdekkingen, komen, en de cijfers der armen-tabellen kunnen daarbij weer minder sterk dalend en zelfs weer klimmend worden (ofschoon er toch vele en stellige teekenen zijn dat de laatste jaren veel blijvende welvaart aanbrachten, zoodat er, bij den tegenwoordig gunstigen toestand der emigratie, (*) nog jaren lang een betere uitweg dan het werkhuis zal zijn). Wij zeggen ook geenzins, op grond dezer vijfjarige statistieken, dat alles voor het armenwezen in Engeland daarmede gewonnen is: — maar wij weerspreken diegenen die zeggen dat alles voor het armenwezen verloren is, zoodra men staatszorg aanneemt: — hetgeen wij bestrijden is, dat men nu, in 1853, als argumenten aanvoere, een statistiek tot 1843, wanneer men thans zooveel rijper ervaring heeft: (§) — dat men, gelijk een schrijver over het armenwezen in de Recensent van April 1853, (†) tegen »het beginsel van staatsarmenzorg», een opinie aanvoere, die Miss MARCET vóór 1825

(*) Dat welgelukken der landverhuizingen is trouwens een reden te meer om juist in deze tijden, zooveel mogelijk vasttehouden aan gestrengte maatregelen van armenbedeeling, hetzij in werkhuisen of andere middelen van soortgelijke strekking. — Waar geen andere uitweg is, daar kon men het werkhuis, met reden dikwijls, een hardheid heeten, maar waar de voordeelige uitweg van emigratie toegankelijk is, daar vervalt alle hardheid om bezwarende voorwaarden aan het armenonderhoud, van valide armen althans, te verbinden.

(§) Ook Mr. W. R. BOER geeft den tegenwoordigen toestand als bepaald teruggaande op. (Pag. 233. *Rec.*)

„Het werkhuisen — of liever tuchthuisensysteem, in 1836 ingevoerd, hetwelk aanvankelijk het getal armen zoo aanzienlijk verminderde, heeft zijn eerste strengheid verloren, en daarmede klimt de „armenweder..... — Wil men ons vaderland op denzelfden weg „hebben?”

Uit die regels bekomt de lezer natuurlijk den indruk, dat de toestand in Engeland bepaald teruggaande is. Tegenover zoodanig beweren behoeven wij alleen de bovenmedegedeelde statistiek te stellen.

(†) Mr. W. R. BOER, Recensent. April 1853. pag. 235.

schreef, dat is een tijdstip, toen er nog jaren zouden verloopen, eer men de handen sloeg aan die hervorming van 1834, die eerst het *point de départ* van onze redeneringen uitmaakt. — Hetgeen de armenzorg toen in Engeland was, mogt met reden veroordeeld worden, maar tusschen de jaren vóór en die na 1834, is hetzelfde onderscheid als in de stallen van AUGIAS vóór en na de reiniging door HERCULES. — Het is waar, zij bleven altijd »de stallen van AUGIAS,» zoo is het ook hier altijd »staatsarmenzorg» en van daar de dwaling waarin men zoo ligt vervalt, en waarvoor men niet genoeg kan waarschuwen.

Wanneer men spreekt, in het algemeen, »over het Beginsel van Staats-armenzorg» als voordeelig of nadeelig, doch niet specificceert, hoe, op welke wijze, volgens welke regels men die bedeeing bedoelt, dan is men op even onzeker terrein alsof men spreekt over de stallen van AUGIAS, zonder het eens te zijn, of men eigenlijk bedoelt vóór of na de reiniging.

En toch vindt men dat gewigtige punt in de tegenwoordige polemiek over deze kwestie telkens en herhaaldelijk voorbijgezien.

Citaten van S. SAY, van RICARDO, hier van Miss MARCET, daar van S. MILL, worden als »gezag van de wetenschap op dit punt van staats-armenzorg,» met volkomen vertrouwen medegedeeld, even alsof al die schrijvers sprekende van »de staatszorg», »de armentax» van Engeland, denzelfden toestand voor oogen hadden. Het is alsof de weg der wetenschap niet meer is: Eigen onderzoek, bij hetwelk men als hulpmiddel, van de resultaten van vorige onderzoekers gebruik maakt, maar alsof die vorige beoefenaars een volledig stel orakels hebben voortgebracht, waaruit men nu slechts voor alle toestanden, een toepassing op de tegenwoordige tijden heeft te putten. —

Men vergeet dan dat die schrijvers niet hebben kunnen spreken van die zaken welke zij niet gezien hadden, en zoo worden vele uitspraken thans voorgedragen, als argumenten tegen »de staats-armenzorg,» die enkel spraken van dien geheel gedisorganiseerden toestand van hunnen tijd, terwijl van 1834 af het tijdperk begint, dat volgens toestemming van allen, vreemde of Engelsche schrijvers, vóór of tegenstanders van staatszorg, een geheel nieuwen toestand daarstelt. —

Mogten allen er dan toe komen, om zich niet met een oppervlakkige beschouwing te vergenoegen, maar den toestand waarop men verwijst, grondig en met oordeel te waarden. — Dan zoude men ontwaren, dat het gedurig verwijzen op Engeland, alsof daar de armoede steeds klimmende was, in vele opzigten een magtspreuk is, door vooroordeel of verouderde begrippen geboren.

Wij zijn verre af van te wenschen, dat een dergelijk alles omvattend systeem in Nederlands tegenwoordigen toestand werd ingevoerd. Wij zouden zelfs niet aarzelen, het een noodelooze hardheid te noemen. — Oneindig verkieslijker komt ons voor de regeling van het bestaande, — die niet afbreekt om weer van den grond af op te bouwen, maar die al het goede van den tegenwoordigen toestand behoudt. Wanneer er, zoo als bij ons, reeds ten goede werkende krachten aanwezig zijn, dan is er slechts noodig, die krachten meer gezamenlijk en in eene rigting te doen werken. — Eenige weinige stelregels die elk dier krachten in haren kring vrijlaten, zijn dan dikwijls daartoe voldoende. En is er dan wezenlijke zuicht tot het algemeen welzijn aanwezig, dan verkrijgt men hetzelfde, hetgeen men bij het afbreken van het bestaande en het scheppen van een geheel nieuwen toestand slechts zou kunnen verkrijgen met veel grooter opofferingen, grooter tegenstand en wisselvalliger uitslag.

Zoodanige regeling nu, meenen wij te vinden in de voorgedragen armenwet, die de verzorging der armen aan de partikuliere weldadigheid van ingezetenen of vereenigingen overlaat, — die de pogingen dier ingezetenen of vereenigingen niet bindt of verlamt, maar onderwerpt 1° aan regels van contrôle, waaraan elk persoon onderhevig is, die administrateur is van gelden die hem niet toebehooren; — en 2° aan de verplichting tot het doen van opgaven aangaande den staat van het armwezen. Voor tegenzin tegen deze laatste bepalingen kunnen wij inderdaad nog de minste reden vinden. Men zal toch wel in gemoede moeten bekennen dat het allernoodzakelijst is de regering wete, *hoe het met de armoede in het vaderland staat*. — Dat zij wete welk gedeelte van het volk geheel ongeschikt om bij te dragen tot de algemeene lasten, enz. hoeveel dat zieke gedeelte toeneemt of niet? Welnu, dat kan niet verkregen worden zonder opgaven van jaar tot jaar.

De nieuwe wetsvoordragt verschilt ten eenemale van het allesomvattend Engelsche werkhuizen-systeem. Beide stelsels hebben slechts dit gemeen, dat zij het »armwezen», dat groote en droevige feit in den staat, ook, in meerdere of mindere mate, aan de zorg van den staat onderwerpen. En nu zijn er, die beweren dat de geschiedenis van Engeland een onomstootbaar argument tegen elk beginsel van staats-armenzorg oplevert. Hoezeer die meening op een onvolledige kennis der feiten berust, hebben wij in het bovenstaande willen aantonen.

RED.

*Het spaarbankwezen in Europa, in 't bijzonder met het oog op Nederland,
door Mr. G. A. FOKKER. Middelburg, Gebr. Abrahams. f 1,25.*

Eene schets van het spaarbankwezen in het buitenland gaat vooraf; — op het laatst der vorige eeuw werd de eerste van die weldadige instellingen te Hamburg opgericht, welk voorbeeld weldra door andere Duitsche steden, door Zwitserland, Engeland, Frankrijk en Italië werd gevolgd. De groote belangrijkheid van het onderwerp deed zich spoedig gevoelen, en de regeringen beijverden zich om dit element van inwendige rust onder hunne bescherming te nemen, hetzij door de oprigting der banken zelve aan te moedigen, hetzij door den waarborg van een zeker bedrag van interest op zich te nemen, — zoo als door de Engelsche regering in 1817 als algemeene maatregel geschiedde, — of wel door eene niet onaanzienlijke premie toe te kennen aan een elk die gedurende eene reeks van jaren zijne wekelijksche bijdrage in de bank had gestort.

Bij de groote productie van dat rijk heeft dan ook de besparing der arbeidende klasse eene aanmerkelijke hoogte bereikt, zoodat op het eind van 1840 de gezamenlijke spaarbanken van Groot-Brittannië niet minder dan 320 millioen gulden inleggelden, als van één millioen deelhebbers onder zich hadden.

Naauwlijks minder belangrijk in omvang zijn de Fransche spaarbanken, die in 1848 een kapitaal van 178 millioen gulden in bewaring hadden; terwijl bij de Parijsche bank wekelijks 300,000 gulden wordt ingebracht. Dat de instelling aldaar geheel voldoet aan het wezenlijk doel der spaarbanken, te weten om voornamelijk aan de minvermogende arbeiders gelegenheid tot besparing te geven, blijkt hieruit, dat in 1847 de inbrengsten voor $\frac{2}{3}$ bestonden uit sommen van 1 tot 500 franken. De revolutie van 1848 bragt aan de instelling een gevoeligen slag toe, door alle inleggelden boven 80 fr. in staatsschuld te converteren, doch twee jaren later werd deze onregtvaardigheid hersteld; aan de deelhebbers werd het verlies der gedwongen conversie in klinkende munt vergoed, en het geschokte vertrouwen werd spoedig voor goed weder hersteld, zoo als uit het steeds toenemend getal deelnemers blijkt.

Na dit overzicht der spaarbanken in het buitenland, worden deze instellingen in ons vaderland meer bijzonder nagegaan. Door de pogingen der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* in 1817 in het leven geroepen, zijn zij sedert dien tijd voortdurend in getal toege-

genomen, zoodat men het verblijdend verschijnsel opmerkt, dat er in Nederland slechts 5 gemeenten boven de 5000 zielen zijn, waarin geen spaarbanken gevonden worden. Doch zoo de pogingen der meer- vermogende klassen te dezen opzigte niet achterlijk bleven, is het minder verblijdend te zien, dat Nederland, wat de deelneming in de spaarbanken betreft, aanmerkelijk bij de overige Europeesche rijken ten achter staat. — op de 100 ingezetenen heeft Saxen 4 bespaarders, Engeland 4, Frankrijk ongeveer 2, Nederland 1.

De Heer FOKKER gaat de voornamen punten van het spaarbankwezen na, de wijze van beleggen der fondsen, de hoegrootheid van den interest, de regels voor een doelmatig beheer, enz. Bij zijne beschouwingen het eenvoudige doel der instellingen op den voorgrond stellende, namelijk: *om de penningen, door minvermogenden op hunne verdiensten bespaard, op zekere en voordeelige wijze te bewaren*, leidt hij daaruit geleidelijk af, dat de strekking altijd moet zijn, meer op de zekerheid der kapitaal-belegging, dan op den hoogen interest te letten. Hooge interest is te dikwijls eene ontoereikende vergoeding voor de meerdere risico van kapitaal-verlies, en dit moet vóór alles voorkomen worden. Vandaar wordt dan ook eene geheele belegging in openbare fondsen (althans in die waarin een voortdurende beurs-handel plaats grijpt) ten sterkste afgekeurd, naar ons oordeel te regt. Een vaste, ofschoon lage, interest is ook verre te verkiezen boven het toekennen van een dividend, waarvan men almede een voorbeeld aantreft.

Geldbeleening op hypotheek, of beleening op effecten biedt grootere waarborgen van zekerheid aan, en hieraan wordt dan ook verreweg de voorkeur gegeven door den schrijver, die tevens een sterk voorstander is van het reeds meermalen ten sprake gebragte plan, om de spaarbanken aan de banken van leening, maar vooral aan de hulp banken te verbinden.

De groote verscheidenheid welke in vele opzigten bij de spaarbanken van ons vaderland plaats vindt, maakt de zaak tot een belangrijk voorwerp van studie. Zoo heeft de schrijver het punt van den te verleenen interest ook meer in bijzonderheden nagegaan, en komt tot de conclusie, dat een hooge interest voor den bloei der bank nadeelig, een lage daarentegen voordeelig werkt. Het komt ons voor, dat de schrijver hierin welligt iets te ver gaat. Immers, het doel is wel voornamelijk het bewaren, maar waarom zou het nadeelig op de besparing kunnen werken, wanneer men, *bij volkomen vervulling van dit eerste vereischte*, tevens middel ziet om, door vereeniging met hulp- of leenbanken, als anderzins, een interest te geven, die rijst, naarmate de vraag naar kapitaal, op die wijze uitgeleend, grooter wordt?

Ofschoon de medegedeelde statistiek het gevoelen van den schrijver schijnt te bevestigen, komt het ons voor, dat de stelregel niet volkomen juist is opgemaakt. Het feit, dat men, bij vermindering van interest, dikwijls vermeerdering van deelhebbers ondervond, kan ook tot oorzaak hebben dat de minvermogenden, door de toezegging der hoogere rente, in den waan verkeerden, dat er met hun kapitaal gespeculeerd werd; — doch daaruit is voor het vervolg de regel nog niet te stellen, dat men den interest laag *moet houden*. Waar zekerheid van kapitaal aanwezig is, kan elke meerdere interest niet anders dan voordeelig werken.

Het geheele geschrift wordt bij deze ten sterkste aanbevolen. Met menigvuldige statistieken verrijkt, komt het ons voor, zoo volledig te zijn, als het onderwerp in den tegenwoordigen stand der zaken konde behandeld worden, en de lezer zal dan ook met den schrijver betreuren, dat een bekrompen geest van geheimzinnigheid nog zoo veel inlichtingen terughoudt, welke volstrekt noodig zijn om eenige openbare instelling met grond te kennen. Wil men b. v. weten: »beantwoorden de spaarbanken aan haar doel?» dan is het niet genoeg het cijfer der inbrengsten en terugvorderingen, of het cijfer der deelhebbers, zelfs gedurende eenige jaren, te kennen; maar dan behooren de opgaven de classificatiën der inbrengers te bevatten. De zekerheid en gemakkelijheid der belegging kan er vele renteniers toe brengen om eenige honderde gulden op deze wijze te plaatsen; doch eene toeneming, daardoor veroorzaakt, zou nog geenszins eene meerdere beantwoording aan het doel te kennen geven. De toeneming van *kleine* inlagen is het ware criterium van den bloei der spaarbanken, — eerst daardoor kan men zien of de armoede verminderende, of juist, gelijk de hoogleeraar VISSERING te regt aanmerkt, of de welvaart toenemende is; doch die opgaven, welke de Nederlandsche lezer aangaande Parijsche en Londensche spaarbanken met de meeste naauwkeurigheid kan bekomen, mist hij ten eenemaal wat de arbeiders van zijn vaderland betreft, en slechts op zeer enkele punten is het den Heer FOKKER gelukt, hieromtrent inlichtingen te bekomen.

Zoo als het is, heeft hij onzen schralen statistieken oogst met eene nuttige bijdrage vermeerderd; en bij de toename van het getal beoefenaars der staathuishoudkundige wetenschappen, voedt men den wensch en de hoop, onze Nederlandsche literatuur nog met vele dergelijke monografiën verrijkt te mogen zien.

RED.